

Grzegorz Zbińkowski*

**KIERUNKI POLITYKI ZAGRANICZNEJ
I BEZPIECZEŃSTWA POLSKI
W STREFIE EUROATLANTYCKIEJ
PO 2018 ROKU**

DOI: 10.26399/meip.2(65).2019.20/g.zbinkowski

WPROWADZENIE

Z perspektywy Europy zimna wojna i ugruntowany porządek dwubiegunowy gwarantował pewien rodzaj wzajemnego bezpieczeństwa oraz przewidywalności działań drugiej strony, mimo że Europa była podzielona na Wschód i Zachód, a wzajemną relację Stanów Zjednoczonych z ZSRR kształtowały doktryny: powstrzymywania (G. Kennan) oraz odstraszenia (J. Mearsheimer). Począwszy od upadku muru berlińskiego, zaczął kształtować się system jednobiegunowy z wyraźną supremacją Stanów Zjednoczonych. Od tego czasu obserwuje się intensyfikację działań wojennych, czego przykładem są: I wojna w Zatoce Perskiej, wojna w Bośni i Hercegowinie, I wojna czeczeńska, wojna w Kosowie, II wojna czeczeńska, interwencja NATO w Afganistanie, II wojna w Zatoce Perskiej, wojna w Gruzji, Syrii, Libii, konflikt ukraiński i aneksja Krymu. Można zaryzykować stwierdzenie, że w drugiej dekadzie XXI wieku rozpoczął się proces osłabiania pozycji Stanów Zjednoczonych. Jak pisał prof. M. Stolarczyk, „rozpoczął się powolny schyłek amerykańskiej supermocarstwowości i wzmocnienie tendencji sprzyjających budowie układu wielobiegunowego, za którym od wielu lat opowiadały się między innymi

* Grzegorz Zbińkowski – mgr, doktorant, Instytut Nauk Politycznych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, e-mail: grzegorz.zbinkowski@doktorantispan.pl, ORCID 0000-0003-4993-5547.

ChRL, Rosja czy Indie¹”. Powyższe też miało wpływ zarówno na pozycję, jak i na stosunki dwustronne Polski z poszczególnymi krajami oraz wielostronne z NATO i UE. Celem artykułu było przedstawienie propozycji kierunków polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski w strefie euroatlantyckiej po 2018 roku, będących funkcją maksymalizacji szans i minimalizacji zagrożeń wynikających z oceny jej uwarunkowań wewnętrznych z jednej strony, stanu dwustronnych stosunków Polski w poszczególnymi krajami, stosunków wielostronnych Polski z NATO i Unią Europejską oraz zmian sytuacji na arenie międzynarodowej w latach 1999–2018 z drugiej strony. Z uwagi na obiektywne ograniczenia wynikające z objętości niniejszego opracowania realizację celu dokonano poprzez:

- (i) omówienie wybranych obiektywnych uwarunkowań wewnętrznych Polski (środowisko geograficzne, potencjał ludnościowy, gospodarczy oraz militarny)²;
- (ii) analizę relacji w stosunkach Polski z Niemcami, Francją, Stanami Zjednoczonymi, Białorusią, Ukrainą, Rosją oraz umownych powiązań Polski z NATO i Unią Europejską;
- (iii) próbę kategoryzacji tych czynników jako szans i zagrożeń;
- (iv) propozycję kierunków polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski w strefie euroatlantyckiej po 2018 roku, będących funkcją maksymalizacji szans i minimalizacji zagrożeń jak wyżej.

W analizie przyjęto następującą hipotezę badawczą: zmiany w środowisku międzynarodowym oraz dwustronnych i wielostronnych stosunkach Polski powodują, że konieczna jest rewizja i korekta kierunków polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski w taki sposób, aby jej pozycja uległa zasadniczej odbudowie zarówno na arenie europejskiej i międzynarodowej, jak i w obszarze bezpieczeństwa.

¹ M. Stolarczyk, *Kierunki ewolucji europejskiego systemu międzynarodowego w pierwszej i drugiej dekadzie XXI wieku*, *Studia Politicae Universitatis Silesiensis*, 2018, T. 21, s. 11, <http://www.journals.us.edu.pl/index.php/SPUS/article/download/7056/5182>, dostęp 12.11.2018.

² Model uwarunkowań polityki zagranicznej państwa opracował R. Zięba (uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne z podziałem na obiektywne i subiektywne) zob.: R. Zięba (red.), *Wstęp do teorii polityki zagranicznej państwa*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2004, s. 17–35.

1. WYBRANE OBIEKTYWNE UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

1.1. Środowisko geograficzne

W wyniku ustaleń konferencji w Jałcie i Poczdamie Polska jako kraj została przesunięta w kierunku zachodnim. Pod względem powierzchni zajmuje ona 6. miejsce w UE oraz 69. na świecie. Granice Polski kształtowane są naturalnie: od wschodu na linii Bugu, od południa to pasmo Sudetów i Karpat, od zachodu Odra i Nysa Łużycka, a od północy Morze Bałtyckie. „Dzięki swojemu położeniu w kluczowym miejscu Niziny Północnoeuropejskiej (na granicy Niziny Środkowo- i Wschodnioeuropejskiej) Polska stanowi strategicznie ważny region świata”³. Takie położenie geograficzne Polski jest z jednej strony wyzwaniem, ale z drugiej szansą – Polska jest naturalną bramą pomiędzy Europą Zachodnią i Wschodnią, a w przypadku pozytywnej realizacji projektu Trójmorza także z Północy na Południe, co ma służyć między innymi wymianie handlowej. Ten atut jest wykorzystywany podczas planowania budowy Centralnego Portu Komunikacyjnego (CPK). Niemniej jednak należy nadmienić, że infrastrukturalna część projektu Trójmorza, jak również CPK stanowić będzie infrastrukturę podwójnego przeznaczenia⁴. Kolejnym bardzo istotnym aspektem jest to, że Polska posiada uznane przez sąsiadów i potwierdzone traktatami granice zewnętrzne. Dużą zasługę w tym odebrał minister K. Skubiszewski, dla którego był to priorytet⁵.

³ L. Sykucki, *Geopolityka a bezpieczeństwo Polski*, Zona Zero Sp. z o.o., Warszawa 2018, s. 9.

⁴ Szerzej na ten temat w kontekście CPK zob.: T. Smura, *Polityczne i wojskowe znaczenie projektu Centralnego Portu Komunikacyjnego*, „Pułaski Policy Paper” 2018 nr 15, 13.11.2018, <https://pulaski.pl/pulaski-policy-paper-polityczne-i-wojskowe-znaczenie-projektu-centralnego-portu-komunikacyjnego/>, dostęp 15.11.2018.

⁵ Polska nie posiadała potwierdzonych za pomocą *peace settlement* granic na Odrze i Nysie Łużyckiej – co mocno warunkowało dalsze kroki rządu polskiego. Zgodnie z ustaleniami z Jałty: „Polska winna uzyskać znaczny przyrost terytorialny na północy i na zachodzie” – zostało to spełnione podczas konferencji w Poczdamie poprzez przyjęcie dwóch układów dotyczących: „zachodniej granicy Polski” oraz „w sprawie usunięcia Niemców”. Dokumenty są datowane na 02.08.1945 r. i nie posiadają podpisu rządu niemieckiego (jego członków aresztowano 23.05.1945 r.), jak również rządu polskiego, gdyż był to układ pomiędzy Wielką Trójką – jako w tym przypadku *pactem in favorem tertii*. Jednak dzięki determinacji udało się podpisać z Niemcami traktat polsko-niemiecki o potwierdzeniu istniejącej granicy polsko-niemieckiej (14.11.1990 r.) oraz traktat polsko-niemiecki o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy (17.06.1991 r.) – oba weszły w życie 16.01.1992 r.

1.2. Potencjał ludnościowy

Liczba ludności Polski nie jest wartością rosnącą i utrzymuje się poniżej 38 mln osób. W 2015 roku populacja Polski wynosiła 38,00 mln, w 2016 – 37,96 mln, w 2017 – 37,96 mln, a w 2018 – 37,97 mln osób⁶. Drugą kwestią jest bilans migracyjny, który kształtuje się następująco⁷: ilościowy wzrost emigracji i imigracji w Polsce nastąpił w 2008 roku, a wartość najwyższą osiągnął w roku 2013 (dla emigracji) oraz 2014 (dla imigracji). W badanym okresie (lata 2006–2017) wyemigrowało z Polski 2,359 mln osób, a imigrantów było 1,838 mln osób, stąd bilans migracyjny Polski osiągnął wartość ujemną minus 0,521 mln osób. Niestety perspektywy związane z liczbą ludności nie są optymistyczne. Populacja Polski w roku 2050 to 34,372 tys. osób, a w roku 2080 – 29,044 tys. osób⁸. Jednocześnie za 2017 rok Polska posiada wskaźnik zastępowalności pokoleń, wynoszący 1,48⁹. Szacuje się, że wskaźnik gwarantujący pełną zastępowalność to 2,1.

1.3. Potencjał gospodarczy

Mimo że łączny PKB Polski wynosił w 2017 roku 465 604,90 mln euro i był nominalnie najwyższy spośród krajów Europy Środkowo-Wschodniej, to w zestawieniu z liczbą ludności (*real GDP per capita*) wynosił w 2017 roku 11 800 tys. euro wobec średniej EU-28 wynoszącej 27 700 tys. euro. Jednocześnie wartość ta dla Polski w 2008 roku wynosiła 8900 euro. Z analizy wynika, że *real GRP per capita* wynosi w 2017 roku 42,18% średniej EU-28¹⁰. Wynik

⁶ Opracowanie własne na podstawie Eurostat, *Population change – Demographic balance and crude rates at national level [demo_gind]*, łączna liczba ludności na dzień 1. stycznia, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/visualisations>, dostęp 01.03.2019.

⁷ Opracowanie własne na podstawie Eurostat, *Total number of long-term emigrants leaving from the reporting country during the reference year*, <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00177>, dostęp 05.04.2019, oraz *total number of long-term immigrants arriving into the reporting country during the reference year*, <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00176>, dostęp 05.04.2019.

⁸ Opracowanie własne na podstawie Eurostat, *Population on 1st January by age, sex and type of projection [proj_15npsms]*, łączna liczba ludności na dzień 1. stycznia, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/visualisations>, dostęp 01.03.2019.

⁹ Opracowanie własne na podstawie Eurostat, *Total fertility rate*, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, dostęp 01.04.2019.

¹⁰ Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat, dostęp 01.03.2019.

tej analizy wskazuje, że w ramach EU-28 niższą od Polski wartość *GBP per capita* za rok 2017 posiadają tylko cztery kraje: Rumunia, Bułgaria, Łotwa oraz Chorwacja. Jednocześnie rośnie państwowy dług publiczny. W 2018 roku osiągnął on historycznie najwyższą wartość od 1989 roku – w drugim kwartale wynosił on 985 150,30 mln zł¹¹. Polska jest więc krajem relatywnie biednym oraz zadłużonym. Powyższe jest bardzo istotne z punktu widzenia planowania wydatków finansowanych z budżetu państwa.

1.4. Potencjał militarny

W okresie od 2003 roku do połowy 2010 roku liczebność Wojska Polskiego zmniejszyła się z ponad 200 tys. do 100 tys. żołnierzy. Związane to było między innymi z rezygnacją z powszechnego poboru i uzawodowieniem armii. Jednocześnie w 2016 roku zdecydowano o utworzeniu nowej formacji – Wojsk Obrony Terytorialnej, które według MON „w 2019 roku mają liczyć 53 tys. żołnierzy”¹². Bazując na wynikach pomiaru *Firepower index*¹³, Polska w rankingu znajduje się na 22 pozycji na 136 państw z tendencją zniżkową. Wśród krajów EU-28 najwyższe pozycje zajmują: Francja (indeks 0,1869), Wielka Brytania (indeks 0,1917), Niemcy (indeks 0,2461), Włochy (indeks 0,2565), Hiszpania (indeks 0,4079) i na 6. miejscu Polska (indeks 0,4276). Jednocześnie rosną wydatki Polski na obronność. W 2017 roku było to 1,99% PKB¹⁴, plan na rok 2018 i 2019 to 2,0% PKB, co wartościowo wynosi odpowiednio 41 144 mld zł oraz 44 674 mld zł¹⁵. Mają one rosnać od 2,1% w 2020 roku do 2,5% PKB w roku 2030. Istotna jest w tym przypadku struktura wydatków. „W latach 2018–2026 wskaźnik wydatków na Plan Modernizacji Technicznej (PMT) (...) – według prognozy w wariacie pragmatycznym – (...) w stosun-

¹¹ Główny Urząd Statystyczny, *Dane gospodarcze i finansowe Polski*, <http://stat.gov.pl/banki-i-bazy-danych/sdds/dane-gospodarcze-i-finansowe-dla-polski/>, dostęp 15.11.2018.

¹² R. Zięba, *Polityka bezpieczeństwa Polski*, [w:] R. Zięba (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2018, s. 461–462.

¹³ globalfirepower.com, *2018 World Military Strength Ranking*, <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>, dostęp 06.09.2018. Indeks bierze pod uwagę ponad 55 indywidualnych czynników. Im niższa wartość indeksu, tym pozycja w rankingu jest wyższa.

¹⁴ defence24.pl, *NATO: Polska wydała na obronę 1,99 proc. PKB w 2017 roku*, 15.03.2018, <https://www.defence24.pl/nato-polska-wydala-na-obrone-199-proc-pkb-w-2017-roku>, dostęp 06.09.2018.

¹⁵ dziennikzbrojny.pl, *Wstępny projekt budżetu MON na 2019 rok*, 13.09.2018, <http://dziennikzbrojny.pl/artykuly/art,2,4,10973,armie-swiata,wojsko-polskie,wstepny-projekt-budzetu-mon-na-2019-rok>, dostęp 06.09.2018

ku do łącznych wydatków na obronność – ma wynosić od 25,3% w 2018 roku do 29,3% w 2026 roku z krokiem co 0,5 p. p. rocznie¹⁶, co w ujęciu wartościowym na 2018 rok daje wynik 10 409 mld zł na PMT.

Zasadne wydaje się zadanie pytania, czy Polska winna płacić Stanom Zjednoczonym za obecność 1 brygady wojsk kwotą 2 mld dol. jednorazowo¹⁷ oraz corocznie 1 mld dol. na utrzymanie tej formacji. Raport Pentagonu dotyczący możliwości i celowości takiego stałego stacjonowania miał zostać przygotowany do dnia 1 marca 2019 roku, niemniej brak jest oficjalnych informacji, czy ten termin został dotrzymany. Kwota 2 mld dol. (7,46 mld zł) stanowi 71,6% budżetu MON na PMT, a 1 mld dol. (3,78 mld zł) to 36,3% MON na PMT w 2018 roku¹⁸.

2. STOSUNKI DWUSTRONNE POLSKI

2.1. Niemcy

Począwszy od 1989 roku polityka zagraniczna Polski względem Niemiec stanowiła kluczową kwestię. Minister K. Skubiszewski wiedział, że nie ma dla Polski innej drogi do Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej niż przez Niemcy, stąd mimo wielu rozbieżności powstała „polsko-niemiecka wspólnota interesów”. Dokładnie 9 listopada 2019 roku obchodzona będzie 30. rocznica pojednawczej Mszy Św. z udziałem T. Mazowieckiego i H. Kohla. Rocznicę skłaniają zwykle do refleksji. „Po przystąpieniu do Unii Europejskiej 1 maja 2004 r. jednym z podstawowych priorytetów w polityce europejskiej rządu premiera Marka Belki (2004–2005, SLD–UP) było aktywne włączenie Polski w proces budowania skutecznych sojuszy koalicyjnych w ramach Unii”¹⁹. Od 2005 do 2007 roku w polityce europejskiej zaczęto akcentować paradygmat geopolityczny. „Rządy premiera Donalda Tuska (2007–2014, PO/PSL) oraz

¹⁶ dziennikzbrojny.pl, *Ograniczony budżet na modernizację techniczną*, 18.03.2018, <http://dziennikzbrojny.pl/artykuly/art,2,4,10865,armie-swiata,wojsko-polskie,ograniczony-budzet-na-modernizacje-techniczna>, dostęp 06.09.2018.

¹⁷ money.pl, wypowiedź Jacka Sasina, *Amerykańska baza za 2 mld dolarów? „Stać nas na nią”*, 23.09.2018, <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artkul/jacek-sasin-amerykanska-baza-prezydent,71,0,2416711.html>, dostęp 06.09.2018.

¹⁸ Według kursu dol./zł na dzień 15.11.2018 r. wynoszącego 3,78 zł.

¹⁹ J.J. Węc, *Niemcy w polityce europejskiej Polski w latach 2004–2016*, [w:] R. Zięba (red.), T. Pawuszko (red.), *Polityka zagraniczna Polski w zmieniającym się ładzie międzynarodowym: wybrane problemy*, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Kielce 2016, s. 185.

premier Ewy Kopacz (2014–2015, PO/PSL) powróciły do obowiązującego w latach 2004–2005 pojęcia interesu narodowego²⁰, czyli rozwoju technologicznego i ekonomicznego dzięki integracji europejskiej. Po zdobyciu władzy przez Prawo i Sprawiedliwość na jesieni 2015 roku nastąpiła zmiana polityki zagranicznej Polski między innymi względem Niemiec. Druga dekada XXI wieku to także czas dużych kryzysów, począwszy od kryzysu finansowego i kryzysu w strefie euro (2008 rok), konfliktu ukraińskiego (listopad 2013–luty 2014 roku) oraz kryzysu migracyjno-uchodźczego (2015 rok). Można także zauważyć wzrost roli Niemiec w kształtowaniu UE oraz poza jej granicami. Powyższe wydarzenia wzmacniały Niemcy w roli decydenta na arenie międzynarodowej (w UE oraz poza nią)²¹. Wśród krajów UE rozpoczęła się dyskusja, jak reagować na wzrost roli Niemiec, które są największą gospodarką UE i architektem polityki monetarnej strefy euro, czy taki stan akceptować i przyłączyć się do hegemonia w zamian za korzyści (strategia *bandwagoning*), czy jednak nie. Pozycja Niemiec uwidoczniła się szczególnie w przypadku kryzysu greckiego. Przeprowadzono analizy, z których wynikało, że Niemcy mimo pożyczek dla Grecji i tak *per saldo* na nim zyskali z racji bardzo niskich odsetek od swoich obligacji krótko- i długoterminowych jako *de facto* „najbezpieczniejszej przystani w UE”. W przypadku kryzysu migracyjno-uchodźczego, dezaprobatę wywołała decyzja kanclerz A. Merkel o tym, że wnioski o azyl będą rozpatrywane z pominięciem obowiązujących procedur dublińskich, tak zwana polityka „*herzlich willkommen*”. Dopiero gdy Bawaria zgłosiła *votum separatum*, Niemcy przywróciły kontrole graniczne z Austrią, a za nimi inne kraje – w tym przypadku można mówić o faktycznym ograniczeniu jednej z czterech swobód będących fundamentem UE, jaką jest przepływ osób. W przypadku decyzji Rady UE z dnia 22.09.2018 roku, w sprawie ustanowienia środków tymczasowych w obszarze ochrony międzynarodowej na rzecz Włoch i Grecji obowiązującej do dnia 26.09.2017 roku, to proces zakończył się niepowodzeniem, gdyż według stanu na 30.10.2018 roku plan relokacji został wykonany w 28,92%²². Działania Niemiec w zakresie rozwiązania konfliktu na Ukrainie są w Polsce przyjmowane z dezaprobatą (porozumienia

²⁰ *Ibidem*, s. 187.

²¹ Szerzej na ten temat zob.: M. Stolarczyk, *Nowe wyzwania i zagrożenia dla polityki zagranicznej Polski w połowie drugiej dekady XXI wieku*, [w:] R. Zięba (red.), T. Pawuszko (red.), *Polityka zagraniczna Polski w zmieniającym się ładzie międzynarodowym: Wybrane problemy*, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Kielce 2016, s. 115–116.

²² Uwzględniając 3019 osób relokowanych do Norwegii, Szwajcarii i Lichtensteinu. Opracowanie własne wg stanu na 30.10.2018 roku na podstawie: *Member States' Support to Emergency Relocation Mechanism*, <https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/>

Mińsk I oraz Mińsk II). Traktowane jest to jako sukces Rosji oraz kierowanych przez Rosję separatystów – konflikt nie jest zakończony, ale zawieszono określone działania. W przypadku kwestii związanych z niemieckim uczestnictwem w NATO z jednej strony Niemcy podejmowali działania związane z uczestnictwem w szpicy NATO, gdyż dowodzą batalionem wielonarodowym na Litwie, a z drugiej strony, nie zgadzali się na stałą obecność wojsk NATO w Polsce i krajach bałtyckich²³, argumentując to dążeniem do przestrzegania *Aktu stanowiącego o stosunkach dwustronnych, współpracy i bezpieczeństwie pomiędzy NATO i Federacją Rosyjską*²⁴ zawartego w dniu 27.05.1997 roku w Paryżu. Po objęciu władzy przez partię Prawo i Sprawiedliwość, relacje polsko-niemieckie zostały znacząco „ochłodzone”. Aktualnie nie ma realnej przeciwwagi do dominacji Niemiec w Europie. Przykładem wysokiej pozycji Niemiec jest kwestia Nord Stream II, która dzieli Europę i osłabia relacje transatlantyckie. Mimo że projekt ten nie jest zgodny ze strategią energetyczną UE, jest już realizowany zarówno po stronie niemieckiej, jak i rosyjskiej. Wydaje się, że próby realizacji głównych celów polskiej polityki zagranicznej w kierunku zachodnim, jak i wschodnim w opozycji do Niemiec nie przyniosą pozytywnego rezultatu. Trafne wydaje się stwierdzenie, że „droga Polski do dobrych relacji z Berlinem wiedzie przez Moskwę, a do dobrych relacji z Moskwą przez Berlin”. Jednocześnie powinno się reaktywować Trójkąt Weimarski, o co zabiega minister J. Czaputowicz²⁵.

2.2. Francja

Mimo że z polskiej perspektywy Francja to jedno z najpotężniejszych państw europejskich (posiada armię 205 tys. żołnierzy, jest członkiem RB ONZ i posiada broń atomową), to „do drugiej połowy pierwszej dekady XXI wieku (...) Europa Środkowa pozostawała drugoplanowym obszarem zainteresowania francuskiej dyplomacji, jeśli porównać je do stosunków

files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/press-material/docs/state_of_play_-_relocation_en.pdf, dostęp 01.03.2019.

²³ M. Stolarczyk, *Nowe wyzwania i zagrożenia...*, *op. cit.*, s. 121.

²⁴ Tekst dokumentu zob.: R. Kupiecki, M. Menkiszak, *Stosunki NATO – Federacja Rosyjska w świetle dokumentów*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2018, s. 241–252.

²⁵ gazetaprawna.pl, *Czaputowicz: Szczyt Trójkąta Weimarskiego możliwy nawet w tym roku*, 05.04.2018, <https://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1115685,czaputowicz-szczyt-trojkat-weimarskiego-mozliwy-nawet-w-tym-roku.html>, dostęp 06.09.2018.

z Niemcami, Rosją czy nawet niektórymi państwami afrykańskimi”²⁶. Nowym impulsem do rozwoju wzajemnych relacji było dojście do władzy Nicolasa Sarkozy’ego w 2007 roku. W dniu 28 maja 2008 roku prezydenci Polski i Francji podpisali deklarację o polsko-francuskim partnerstwie strategicznym, przy czym nie przełożyło się to na rzeczywiste działania potwierdzające to partnerstwo. Należy zauważyć też, że Polska wybierając dostawcę samolotów oraz uzbrojenia ze Stanów Zjednoczonych (m.in. Lockheed Martin, Boeing, Raytheon), spowodowała tym samym pogorszenie relacji z Francją, która jest także dostawcą takich produktów. Od drugiej połowy 2015 roku (po zmianie władz) relacje francusko-polskie uległy gwałtownemu ochłodzeniu, czego jednym z katalizatorów było unieważnienie przetargu na zakup śmigłowców Caracal²⁷. Od 2016 roku nie odbywają się także konsultacje międzyrządowe na najwyższym szczeblu oraz szczyty państw Trójkąta Weimarskiego, co autor uważa za dużą stratę. Polska powinna dążyć do takiego ukształtowania relacji z Francją, aby było to możliwe. Należy zwrócić uwagę na uwarunkowania historyczne – Francja nie była nigdy z Polską w stanie wojny, a także ekonomiczne – w 2017 roku była ona trzecim inwestorem zagranicznym w Polsce.

2.3. Stany Zjednoczone

Polska stale dąży do zacieśnienia stosunków ze Stanami Zjednoczonymi. Polskie władze chcą podnieść je do rangi partnerstwa strategicznego²⁸ – patrząc z polskiej perspektywy. Związane jest to z tym, że „Polskie elity polityczne od początku transformacji ustrojowej w latach 90. ubiegłego wieku uważały, że najlepszym wariantem będzie mocne związanie bezpieczeństwa Polski z USA”²⁹. Jest to wynikiem silnego odczuwania zagrożenia ze strony Rosji, jak również brakiem wiary w skuteczność gwarancji obrony kolektywnej przez NATO w godzinie próby. Powyższe znalazło potwierdzenie w ramach debaty podczas XVI Forum Polityki Zagranicznej zorganizowanym w dniu 7 listopada 2018 roku przez Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (PISM) – obecni przedstawiciele partii politycznych (Platforma Obywatelska nie brała udziału mimo przyjęcia zaproszenia) uważali, że tylko fizyczna obecność jednostki armii amerykańskiej w Polsce może zagwarantować szybkość reakcji

²⁶ M. Lakomy, *Stosunki polsko-francuskie w drugiej dekadzie XXI wieku*, [w:] K. Czornik (red.), M. Lakomy (red.), M. Stolarczyk (red.), *Stosunki Polski z mocarstwami w drugiej dekadzie XXI wieku*, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice 2016, s. 174–175.

²⁷ *Ibidem*, s. 191.

²⁸ M. Stolarczyk, *Nowe wyzwania...*, *op. cit.*, s. 126.

²⁹ R. Zięba, *Polityka bezpieczeństwa Polski...*, *op. cit.*, s. 451.

na zagrożenie (relacja bilateralna Polski z USA), gdyż proces podejmowania decyzji w ramach NATO jest dość długi. Natomiast (co zdziwiło autora opracowania) nikt nie poruszył tematu ciężaru kosztu związanego z taką obecnością. Kolejną kwestią jest to, iż „zaledwie dwadzieścia dni po wybuchu wojny gruzińsko-rosyjskiej, 20 sierpnia 2008 r., rząd Donalda Tuska (...) pospiesznie podpisał umowę z USA o budowie tarczy antyrakietowej w Redzikowie”³⁰. Witold Waszczykowski w dniu 13 maja 2016 roku podczas przemówienia inaugurującego budowę lądowej bazy rakiet SM-3 IIA powiedział, że baza ta zmieni status bezpieczeństwa Polski oraz że inicjatywa ta nie jest skierowana przeciwko Rosji. Rosjanie odpowiedzieli na to zagrożenie instalowaniem rakiet 9K720 Iskander-M o zasięgu do 500 km (balistyczne rakiety ofensywne z możliwością przenoszenia głowic jądrowych) – niejako zagrażając tym samym bazie w Redzikowie oraz bazom NATO w Orzyszu i Elblągu. Pojawiają się informacje o możliwym rozmieszczeniu defensywnego systemu S-300/400 w obwodzie kaliningradzkim o zasięgu do 400 km³¹ (natomiast rakiety S-500 o zasięgu do 600 km, czyli kontrolujące cały obszar Polski, mają wejść do służby w 2019 roku). Dlatego też autor opracowania uważa, że status bezpieczeństwa Polski uległ zmianie, ale nie jest to zmiana pozytywna. Jednocześnie przeciwko budowie baz tarcz antyrakietowych w Polsce i Rumunii opowiadali się Rosjanie, gdyż według nich jest to bezpośrednie zagrożenie dla ich bezpieczeństwa, w związku z tym stosują strategię równoważenia. Dodatkowo w dniu 1 lutego 2019 roku D. Trump wydał oświadczenie, że „jutro Stany Zjednoczone zawieszają swoje zobowiązania wynikające z traktatu INF³² i rozpoczną proces wycofywania się z tej umowy. Proces ten zakończy się za 6 miesięcy, chyba że Rosja wróci do stanu zgodności, niszcząc wszystkie rakiety, wyrzutnie i związany z nimi sprzęt”³³, co nie byłoby korzystne z punktu widzenia Polski. Nasze bezpieczeństwo jest skorelowane ze stanem relacji USA–Rosja. Polska powinna być w jak największym stopniu zainteresowana zmniejszeniem napięcia na linii USA–Rosja, gdyż z racji swego geopolitycznego położenia jest państwem frontowym i może być teatrem działań

³⁰ *Ibidem*, s. 452.

³¹ Poglądowa mapa zasięgu Su-35, Iskander-M, S-300/400. Zob.: J. Bartosiak, *Rzeczpospolita między lądem a morzem, o wojnie i pokoju*, Wydawnictwo Zona Zero Sp. z o.o., Warszawa 2018, 5. mapa – w XXI wieku na wschodniej flance NATO między Bałtykiem a Morzem Czarnym.

³² Układ o całkowitej likwidacji pocisków rakietowych średniego zasięgu, który został zawarty w dniu 08.12.1987 r. pomiędzy Stanami Zjednoczonymi i ZSRR.

³³ defence24.pl, *USA wychodzą z traktatu INF*, 01.02.2019, <https://www.defence24.pl/usa-wychodza-z-traktatu-inf>, dostęp 01.03.2019.

wojennych. Wartość gwarancji sojuszniczych jest określana w chwili, kiedy jest składany wniosek o ich realizację, stąd nasuwa się pytanie, czy Stany Zjednoczone zaryzykują konflikt nuklearny z Rosją w obronie Polski. Biorąc pod uwagę doświadczenie historyczne Polski autor niniejszego opracowania nie jest tego tak pewny, gdyż obserwuje się malejącą rolę Stanów Zjednoczonych w stosunkach międzynarodowych. Z jednej strony tworzy się świat wielobiegunowy, a z drugiej słyszy się hasło: *America First*. Faktem jest brak podpisania przez Stany Zjednoczone deklaracji końcowej po 44. szczycie G-7, który odbył się w dniach 8–9 czerwca 2018 roku w Kanadzie. Biorąc także pod uwagę sygnalizowaną przez D. Trumpa kwestię mniejszego zaangażowania Stanów Zjednoczonych w Europie, to nawet wypowiedź G. Friedmana w wywiadzie dla „Rzeczypospolitej” dotyczącego możliwej obrony Polski i Rumunii przez Stany Zjednoczone jest mało wystarczającym pocieszeniem³⁴. Wojska radzieckie opuściły terytorium Polski 25 lat temu³⁵. Dlaczego więc z własnej woli Polska wyraża zainteresowanie, aby wojsko innego kraju stacjonowało stale na naszym terytorium w eksterytorialnej bazie, oferując Stanom Zjednoczonym jeszcze za to wynagrodzenie? To jest *de facto* ograniczenie suwerenności. Niemniej być może do takiej sytuacji nie dojdzie, gdyż jak powiedział gen. J. Dunford³⁶: „to o czym teraz rozmawiamy, to jaka byłaby najbardziej skuteczna struktura organizacyjna tej obecności i istnieje kilka sposobów, jak można to osiągnąć. Można to osiągnąć przez siły stałe, ale także przez rotacyjne siły wysokiej gotowości, które demonstrowałyby nasze zobowiązanie wobec Polski, a jednocześnie odstraszyłyby potencjalnych adwersarzy”³⁷.

2.4. Białoruś

„Istotnym uwarunkowaniem stosunków między współczesną Polską a niepodległą Białorusią jest to, że nie mają one obciążeń konfliktami w epokach minionych, takich jak relacje między Polakami a Rosjanami czy Ukraińcami.

³⁴ G. Friedman, *Europa niebezpieczna sama dla siebie*, „Rzeczpospolita, Plus minus” 1–2.09.2018, s. 7.

³⁵ 17.09.1993 r.

³⁶ Przewodniczący kolegium szefów sztabów sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych.

³⁷ pap.pl, *Gen. Dunford: rozważane są równe warianty zwiększenia obecności wojskowej USA w Polsce*, 17.11.2018, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C359416%2Cgen-dunford-rozwazane-sa-rozne-warianty-zwiekszenia-obecnosci-wojskowej-usa>, dostęp 18.11.2018.

Z tradycji historycznych można wyciągać wnioski pozytywne³⁸. W polskiej polityce zagranicznej Białoruś powinna zajmować istotne miejsce, gdyż jest naszym bezpośrednim sąsiadem, mieszka tam mniejszość polska, która liczy około 400 tys. osób, a dobre relacje mogą ułatwić współpracę w kwestiach historycznych, jak na przykład „sprawa odkrycia w lipcu 2009 roku w Głębokiem na Białorusi grobów, w których być może znajdują się pochodzące z okresu II wojny światowej szczątki Polaków, przypuszczalnie zamordowanych przez NKWD”³⁹. Czynnikiem mającym zasadniczy wpływ na wzajemne relacje były kwestie geopolityczne: Polska prowadziła rozmowy z NATO i w dniu 5 lipca 1994 roku Polska i NATO przyjęły Indywidualny Program dla Partnerstwa (jako pierwsze z państw Partnerstwa dla Pokoju), a 2 kwietnia 1997 roku powstał Związek Białorusi i Rosji (ZBiR). Ponadto w dniu 20 lipca 1994 roku prezydentem Białorusi został A. Łukaszenka i sprawuje nieprzerwanie tę funkcję do dziś. Od tej daty obserwuje się powolny regres stosunków dwustronnych (za wyjątkiem prób normalizacji stosunków w latach 2008–2010). Niemniej Polska jest zainteresowana poprawą stosunków dwustronnych. W dniach 31 października–1 listopada 2018 roku minister J. Czaputowicz uczestniczył w Mińsku w posiedzeniu Grupy Głównej Konferencji Monachijskiej. W drugim dniu wizyty odbył spotkanie z szefem białoruskiej dyplomacji – U. Makiejem i powiedział: „Chcemy, by stosunki polsko-białoruskie ulegały normalizacji, ale rozumiemy uwarunkowania geopolityczne Białorusi” oraz „zwrócił podczas spotkania uwagę, że Polska zainteresowana jest utrzymaniem pokoju i stabilności w regionie, a także przestrzeganiem prawa międzynarodowego, jako fundamentu pokoju”⁴⁰. Jednocześnie po zakończonej wizycie J. Czaputowicza ukazał się wywiad z A. Łukaszenką, który odnośnie do Polski powiedział: „Nie zamierzamy z wami walczyć. Dlatego nie trzeba tworzyć żadnych zbędnych baz. (...) W przeciwnym przypadku my z Rosjanami będziemy reagować. To znaczy, będziemy musieli coś rozmieścić, żeby (...) przeciwdziałać”⁴¹.

³⁸ R. Zięba, *Polityka zagraniczna Polski w strefie euroatlantyckiej* Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2013, s. 237.

³⁹ T. Kubin, *Stosunki polsko-białoruskie w końcu XX i na początku XXI wieku*, [w:] M. Stolarczyk (red.), *Stosunki Polski z sąsiadami w pierwszej dekadzie XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2011, s. 162.

⁴⁰ msz.gov.pl, *W Mińsku o relacjach polsko-białoruskich*, 1.11.2018, https://www.msz.gov.pl/pl/aktualnosci/fotogaleria_i_multimedia/galeria_bialorus_2018, dostęp 18.11.2018.

⁴¹ tvn24.pl, wywiad A. Łukaszenki dla *Bielorusskije Nowostii*, „My z Rosjanami będziemy reagować. Będziemy musieli coś rozmieścić”. *Łukaszenka o Fort Trump*, 5.11.2018, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiatea,2/lukaszenka-reaguje-na-fort-trump-bialorus-z-rosja-beda-reagowac,881206.html>, dostęp 18.11.2018.

2.5. Ukraina

Wspierając i aktywnie angażując się w kwestię demokratyzacji Ukrainy, jej członkostwa w NATO oraz UE, Polska nie doceniła „postrzegania miejsca i roli Ukrainy w procesie odbudowy rosyjskiego imperium. Wśród rosyjskich elit politycznych dominuje przekonanie, że większe niebezpieczeństwo grozi ich krajowi w wyniku potencjalnego rozpadu wewnętrznego niż napaści zewnętrznej”⁴². Dlatego też „w przewrocie na Majdanie w Kijowie Rosja dostrzegła dwa niebezpieczeństwa. Po pierwsze, gniew ludu może doprowadzić do zmiany władzy. Po drugie, jeśli reformy na Ukrainie się powiodą, to dla milionów Rosjan będzie to dowodem, że mogą one również powieść się w Rosji”⁴³. Biorąc pod uwagę powyższe, mimo zaangażowania Polaków w „pomarańczową rewolucję” na Ukrainie w 2004 roku oraz obecność „wśród protestujących na Majdanie zarówno w roku 2004, jak i 2013–2014”⁴⁴, szanse na demokratyzację Ukrainy w perspektywie krótko- i średnioterminowej należy uznać za nikłe, gdyż Rosja będzie destabilizować Ukrainę. Dla tego procesu istotne okazały się sankcje przeciw Rosji. „Dzięki poparciu z Zachodu Ukraińcy zyskali czas – czas na przeprowadzenie reform, czas na przebudowanie państwa”⁴⁵. Niestety „nieprzejednane stanowisko wobec Rosji i krytyka zawartych w latach 2014 i 2015 mińskich porozumień mających zakończyć konflikt zbrojny w Donbasie sprawiło, że rozluźniły się i komplikowały stosunki z bardziej umiarkowanymi sojusznikami – Niemcami i Francją”⁴⁶. Niestety „Polska aspirująca od wielu lat do roli głównego adwokata Ukrainy w UE utraciła w czasie konfliktu ukraińskiego tę pozycję na rzecz Niemiec”⁴⁷. Wydaje się, że Polska powinna przewartościować swoją politykę względem Ukrainy i przeanalizować, czy nie zacieśnić relacji polsko-niemieckich w zakresie wspólnego kształtowania polityki wschodniej UE⁴⁸.

⁴² A.D. Rotfeld, *Relacje Polska – Rosja – Ukraina a zmieniający się ład międzynarodowy*, Sprawy międzynarodowe, ISP PAN 2018, tom LXXI, nr 1, s. 24.

⁴³ *Ibidem*, s. 25.

⁴⁴ L. Chechowska, *Obszar postsowiecki w polskiej polityce zagranicznej*, [w:] J. Knopek (red.), R. Willa (red.), *Polska polityka zagraniczna 1989–2014*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016, s. 258.

⁴⁵ D. Fried, *Sankcje to tylko taktyka – Daniel Fried w rozmowie z Pawłem Kowalem*, Sprawy międzynarodowe, ISP PAN 2018, tom LXXI, nr 1, s. 11.

⁴⁶ R. Zięba, *Polityka bezpieczeństwa Polski...*, *op. cit.*, s. 468.

⁴⁷ M. Stolarczyk, *Nowe wyzwania...*, *op. cit.*, s. 139.

⁴⁸ Podobny pogląd co do wzmocnienia pozycji Niemiec w polityce wschodniej UE i osłabienia w niej roli Polski prezentuje J.J. Węc, *Niemcy w polityce...*, *op. cit.*, s. 201.

2.6. Rosja

„Polska niezmiennie od lat 90. XX w. popiera politykę rozszerzenia Sojuszu na wschód”⁴⁹. Konflikt ukraiński 2013–2014 wpłynął na znaczne zaostrzenie sytuacji międzynarodowej, także dla Polski. Kraje takie jak Ukraina i Białoruś są traktowane przez Rosję jako strefa buforowa – według Rosjan NATO niebezpiecznie zbliżyło się do ich granic. „Jak twierdził potem Jack Matlock, (...) NATO, ogłaszając na bukaresztańskim szczycie Sojuszu w kwietniu 2008 r. przyjęcie w przyszłości w jego skład Gruzji i Ukrainy, przekroczyło «czerwoną linię»”⁵⁰. Także wcześniejsze ostrzeżenie W. Putina na Konferencji Polityki Bezpieczeństwa w Monachium w dniu 10 lutego 2017 roku nie uzyskało należytą uwagę⁵¹. Celem tego wystąpienia „było zakwestionowanie dominującej w świecie pozycji i roli Stanów Zjednoczonych”⁵². W czasie zimnej wojny wojska NATO stacjonowały w Berlinie Zachodnim, a aktualnie są znacznie bliżej Rosji. W Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 5 listopada 2014 roku stwierdza się, że: „Odbudowywanie mocarstwowości Rosji kosztem jej otoczenia oraz nasilanie się jej konfrontacyjnej polityki, czego przykładem jest konflikt z Ukrainą, w tym aneksja Krymu, negatywnie rzutuje na stan bezpieczeństwa w regionie”⁵³. Konflikty te są ograniczone geograficznie i Rosja aktualnie nie ma interesu, aby atakować kraj NATO⁵⁴. Być może taka opinia polskich decydentów wynikała z doświadczeń historycznych z jednej strony, a z drugiej – z dość brzemiennej w skutkach zaangażowania się w sprawy wewnętrzne Ukrainy podczas Majdanu, co podnosi Rosja. Dlatego konflikt ten pogorszył sytuację geopolityczną Polski. Aby Rosja nie była fizycznym zagrożeniem dla Polski, należy wystrzegać się sytuacji, kiedy *decision makers* polityki zagranicznej Polski zdecydują o bezpośrednim lub pośrednim zaangażowaniu się w konflikt ukraiński. Należy mieć na względzie, że w Europie Zachodniej, a także w Brukseli nie jest zrozumiała *sui generis* rusofobiczność Polski, ponieważ z jednej strony kraje te mają dobre relacje z Rosją, a z drugiej

⁴⁹ R. Zięba, *Polityka bezpieczeństwa Polski...*, *op. cit.*, s. 447.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ Tekst dokumentu zob.: R. Kupiecki, M. Menkiszak, *Stosunki NATO – Federacja Rosyjska w świetle dokumentów*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2018, s. 369–379.

⁵² A.D. Rotfeld, *Przemiany w stosunkach transatlantyckich a bezpieczeństwo Polski*, [w:] A. Orzelska (red.), *Stosunki transatlantyckie z perspektywy polskiej polityki zagranicznej*, ISP PAN, Collegium Civitas, Warszawa 2009, s. 20.

⁵³ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 5.11.2014 roku*, s. 21–22, <https://www.bbn.gov.pl/ftp/SBN%20RP.pdf>, dostęp 06.09.2018.

⁵⁴ Podobnie: R. Zięba, *Polityka bezpieczeństwa Polski...*, *op. cit.*, s. 449.

nie mają negatywnych doświadczeń z tym krajem, jakie ma Polska. Swego czasu autor tego opracowania spotkał się z dość śmiałą opinią, że Polska, mając pełen ogłąd sytuacji na Ukrainie, nie informowała o tym całościowo Brukseli, gdyż w jej interesie było to, aby wojska amerykańskie stacjonowały na stałe w Polsce. Wydaje się zatem, że w kontekście konfliktu ukraińskiego, polityka zagraniczna Polski poniosła porażkę – Rosja jest trudnym partnerem Polski, do którego należy podchodzić z dużą atencją, realizując metodę drobnych kroków i weryfikacji ich rezultatów. Jeżeli będą inne niż zakładane należy zrobić *step back*. Istotne jest to, że to nie Rosja przybliżyła się do NATO, tylko NATO do Rosji. Bardzo trafnie ujął to R. Zięba: „Polskie elity polityczne postrzegają Rosję przez pryzmat złych doświadczeń historycznych. Nie mając realistycznej koncepcji polityki wschodniej, przypisują Rosji neoimperialne i antypolskie ambicje, co w pewnym stopniu stanowi samospełniającą się prognozę. Od drugiej połowy pierwszej dekady obecnego stulecia Moskwa coraz śmieiej przeciwstawia się hegemonii amerykańskiej i polityce odpychania Rosji od Europy”⁵⁵. Niestety, dla aktualnych władz Polski i zapewne Rosji kusząca jest teoria wroga zewnętrznego, na której można budować określoną narrację, ale autor niniejszego opracowania uważa, że zanim podjęte zostaną określone kroki względem Rosji, należy przeanalizować ich skutki dla tego kraju, a także mieć szerszy ogłąd sytuacji na poziomie relacji Stany Zjednoczone–Rosja, aby niepotrzebnie nie uwikłać się w sytuacje, które nie dość, że nie przyniosą Polsce określonych korzyści, to spowodują straty w stosunku do *nothing scenario*. W zakresie polityki historycznej autor niniejszego opracowania uważa, że „haniebna wojna z pomnikami”⁵⁶ nie powinna mieć miejsca. W stosunku do Rosji należy być ostrożnym – zarówno wszelkie deklarowane działania, jak i podpisywane dokumenty należy weryfikować faktycznymi działaniami – jeżeli ustalenia są realizowane, to wymagana jest symetryczna odpowiedź. Bardzo trafnie zostały określone wymagane kierunki polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski względem Rosji: poszerzenie zakresu współpracy z Rosją, a nie konfrontacja, odchodzenie od postrzegania Rosji jako odwiecznego wroga, realizacja programu stopniowej europeizacji Rosji bez jej izolowania i „wypychania” z Europy oraz okcydentalizacja Europy Wschodniej razem z Rosją⁵⁷.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ rp.pl, wywiad amb. S. Andriejewa dla *Kommierssant, Ambasador Rosji w Polsce: nie zapomnimy i nie przebaczymy*, 8.10.2018, <https://www.rp.pl/Polityka/181009397-Ambasador-Rosji-w-Polsce-Nie-zapomnimy-i-nie-przebaczymy.html>, dostęp 15.11.2018.

⁵⁷ M. Stolarczyk, *Rosja w polityce zagranicznej Polski w latach 1992–2015*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2016, s. 451.

3. STOSUNKI WIELOSTRONNE POLSKI Z NATO I UNIĄ EUROPEJSKĄ

3.1. NATO

Dopóki istniał porządek dwubiegunowy, NATO było sojuszem o charakterze obronnym. Wiadomo było, przeciwko komu jest on stworzony. Wydaje się, że po 1989 roku nastąpił kryzys tożsamości Paktu Północnoatlantyckiego i musiał on na nowo zdefiniować swoje założenia. Trwało to stopniowo, gdyż wojska rosyjskie opuściły Polskę dopiero 17 września 1993 roku, a Niemcy później, czyli 31 sierpnia 1994 roku. Polska podpisała akt przystąpienia do NATO w dniu 26 lutego 1999 roku, który to dokument przekazano w Independence (w stanie Missouri w USA) w dniu 12 marca 1999 roku⁵⁸. Wyrazem transformacji NATO w tym samym roku była interwencja lotnicza w Kosowie (24.03–20.06.1999 r.) – operacja *Allied Force*, która była pierwszą taką operacją poza obszarem państw członkowskich bez mandatu ONZ. „Po zamachach z 11 września 2001 r. Polska, angażując się militarnie w konflikt w Iraku, przyczyniła się do powstania głębokiego rozłamu wewnątrz NATO, konfliktując się z europejskimi partnerami i narażając się na ich krytykę. (...) Polska zaangażowała się także militarnie w Afganistanie. Najpierw od marca 2002 roku w ramach dowodzonej przez USA operacji «*Enduring Freedom*» oraz w ramach Międzynarodowych Sił Wspierania Bezpieczeństwa (ISAF) – od 11 sierpnia 2003 roku dowodzonych przez NATO”⁵⁹. Konflikt ukraiński 2013–2014 spowodował dystans Polski co do funkcji ekspedycyjnych NATO. Mimo że w Newport (4–5.09.2014 r.) zdecydowano o utworzeniu szpicy NATO oraz intensyfikacji ćwiczeń, a w Warszawie (8–9.07.2016 r.) podjęto decyzję o rotacyjnym rozlokowaniu w Polsce i krajach bałtyckich czterech batalionów NATO (a więc mniej niż jednej brygady), to ćwiczenia Wostok 2018, w których brało udział 300 tys. żołnierzy rosyjskich i 3 tys. z Chin pokazały potencjał Rosji. Należy więc dość ostrożnie prowadzić politykę wschodnią, zwłaszcza wobec Ukrainy, bo proces decyzyjny 28 państw NATO w sprawie ewentualnej obrony kolektywnej Polski może być dłuższy niż polskie zdolności do samodzielnego udziału w ewentualnym konflikcie z Rosją. Dlatego wydaje się, że Polska powinna samodzielnie zwiększać swoje zdolności obronne, gdyż już teraz Polska, bazując na wynikach *Firepower index*⁶⁰, jest 6. europejską armią.

⁵⁸ Data przyjęcia Polski do NATO.

⁵⁹ M. Kleinowski, *Polska polityka zagraniczna względem NATO*, [w:] J. Knopek (red.), R. Willa (red.), *Polska polityka zagraniczna 1989–2014*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016, s. 125.

⁶⁰ Zob. przypis 11.

3.2. Unia Europejska

Próbując scharakteryzować ostatnie 10 lat Unii Europejskiej, można powiedzieć, że „Unia Europejska (UE) od kilku lat znajduje się fazie dezintegracji⁶¹”. Związane jest to z występowaniem i nakładaniem się na siebie kilku kryzysów, takich jak: w strefie euro, Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO), Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa (WPZiB), migracyjno-uchodźczego z 2015 roku, przywództwa i wizji, a także wzrostem eurosceptycyzmu oraz działaniami związanymi z Brexitem. Niestety, efekty zaradcze tych działań (czyli efektywność) są niewspółmiernie mniejsze niż skala tych wyzwań. „Kumulacja kryzysów w Unii Europejskiej wywołała różnorodne tendencje dezintegracyjne. Problem w tym, że o ile studia europejskie mają bogate zaplecze teorii opisujących procesy integracyjne, o tyle brakuje teorii wyjaśniającej dezintegrację współpracy regionalnej⁶²”. Głoszone są opinie, że aktualny stan UE to najpoważniejsza sytuacja od czasu powstania wspólnot europejskich i dlatego należy najpierw powstrzymać ten proces, a dopiero w kolejnym kroku myśleć, jaka powinna być dalsza wizja, którą UE zaproponuje jako propozycję dalszego rozwoju. Proces integracji europejskiej stał się mało przewidywalny. Formułowane są na przykład wizje Europy dwóch prędkości – a nawet stwierdzenia, że jest to już faktem⁶³ – co działaniem integracyjnym *de facto* nie jest. Jeżeli dodatkowo uwzględni się rosnącą w siłę falę populizmu nie tylko w Europie, to wynik wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2019 roku może spowodować znaczne osłabienie procesów integracyjnych w dotychczasowym kształcie. Jedną z idei towarzyszącej powstaniu wspólnot europejskich było zapobieganie ponownemu wybuchowi wojny przez kontrolę surowców, stąd narodom pamiętającym skutki II wojny światowej, a w szczególności krajom Europy Środkowo-Wschodniej (będącymi krajami na rubieżach) powinno w pierwszej kolejności zależeć, aby UE przetrwała, była silna i tworzyła rzeczywistość jedność, bo tylko wtedy

⁶¹ M. Stolarczyk, *Główne przyczyny i przejawy kryzysów w Unii Europejskiej oraz ich implikacje dla dalszego procesu integracji europejskiej*, Roczniki Nauk Społecznych 2016, tom 8(44), numer 3, <http://czasopisma.tnkul.pl/index.php/rns/article/view/6015/6126>, dostęp 06.09.2018.

⁶² T.G. Grosse, *Podsumowanie. W kierunku teorii dezintegracji regionalnej*, [w:] T.G. Grosse (red.), *Polityki europejskie w dobie kryzysu*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2016, s. 293.

⁶³ forsal.pl, *Merkel: Mamy niestety Europę dwóch prędkości. To decyzja niektórych krajów UE*, 13.11.2018, <https://forsal.pl/artykuly/1346672,merkel-mamy-niestety-europe-dwoch-predkosci-to-decyzja-niektorych-krajow-ue.html>, dostęp 17.11.2018.

będzie realną siłą. Oczywiście powinno na tym zależeć także krajom UE, które zarówno ją tworzyły, jak i wstąpiły do niej przed 2004 rokiem. Biorąc pod uwagę powyższe, jak również nastawienie polskiego społeczeństwa do UE (wysoki wskaźnik poparcia dla UE), Polska winna z dużą rozwagą podchodzić do kwestii dalszej integracji, ponieważ gdyby UE się rozpadła, byłoby to poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski, Europy i świata. Nie należy zapominać, że „opublikowany pod koniec czerwca 2014 r. raport MSZ «Polskie 10 lat w Unii» prezentuje pozytywny bilans polskiej obecności w UE. Do sukcesów można zaliczyć szybsze tempo rozwoju gospodarczego w porównaniu z innymi nowymi państwami członkowskimi regionu, wzrost dobrobytu wśród społeczeństwa i rosnącą konkurencyjność polskich przedsiębiorstw”⁶⁴. Wydaje się, że proces sanowania UE będzie zależał w dużej mierze od tego, czy tak zwane stare kraje UE będą chciały brać pod uwagę głos jej młodych krajów członkowskich, które chcą mieć możliwość uczestniczenia w dyskusji i proponowania rozwiązań. Unię Europejską tworzą wszystkie kraje EU-28 i w tym przypadku nie wolno stosować retoryki „my – oni”, bo UE to przecież też Polska i wartość tej wspólnoty nie powinna być mierzona wartością funduszy strukturalnych, które oczywiście są zadośćuczynieniem za otwarcie polskiego rynku dla produktów i firm z UE.

Jednocześnie Polska winna także proponować rozwiązania co do dalszych kierunków rozwoju UE i szukać ich poparcia wśród pozostałych krajów UE – tak, aby aktywnie partycypować w ich kreowaniu mając na to wpływ. Dlatego też (co do zasady) należy uznać za pozytywne, wypowiedź premiera M. Morawieckiego dla Politico: „Nadszedł czas, aby zreformować naszą europejską demokrację i zjednoczyć się w różnorodności, która zawsze była wielką siłą Europy. Potrzebujemy Unii Narodów 2.0, dostosowując wizję założycieli Europy – Roberta Schumana, Jeana Monneta, Charlesa de Gaulle’a, Alcide de Gasperiego i Konrada Adenauera – do wyzwań naszych czasów”⁶⁵. Taka postawa Polski powinna wykazywać charakter ciągły, konstruktywny i proeuropejski.

⁶⁴ A. Paterek, *Wyzwania członkostwa Polski w UE*, [w:] E. Cziomer (red.), *Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Polski /po 1989 roku/*, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2015, s. 103.

⁶⁵ Politico.eu, *Poland’s vision for Europe*, 30.04.2019, wypowiedź oryginalna: *The time has come to reform our European democracy and to unite in the diversity that has always been Europe’s great strength. We need a Union of Nations 2.0, adapting the vision of Europe’s founders — Robert Schuman, Jean Monnet, Charles de Gaulle, Alcide de Gasperi and Konrad Adenauer — to the challenges of our time*, <https://www.politico.eu/article/poland-vision-for-europe-mateusz-morawiecki/>, dostęp 01.05.2019.

4. SZANSE I ZAGROŻENIA

Myśląc o szansach i wyzwaniach należy mieć na względzie, że każde dobrze zarządzane wyzwanie staje się szansą, a źle – zagrożeniem. Jednocześnie dany czynnik może być zarówno szansą, jak i zagrożeniem. Mając na względzie wynik analizy: (i) wybranych obiektywnych uwarunkowań wewnętrznych Polski, (ii) relacji w stosunkach Polski z Niemcami, Francją, Stanami Zjednoczonymi, Białorusią, Ukrainą, Rosją oraz umownych powiązań Polski z NATO i Unią Europejską – autor niniejszego opracowania proponuje kategoryzację szans i zagrożeń zawartą w tabeli 1.

Tabela 1

Kierunki polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski w strefie euroatlantyckiej – szanse i zagrożenia

SZANSE	ZAGROŻENIA
Środowisko geograficzne (rozwijanie handlu i turystyki: szlak wschód-zachód i północ-południe). Możliwe wykorzystanie infrastrukturalnej części projektu Trójmorza oraz projektu CPK jako elementu synergii.	Środowisko geograficzne (brama do Europy Zachodniej i Wschodniej; państwo frontowe NATO).
Potencjał ludnościowy (trwające od 2012 roku zmniejszanie ujemnego bilansu migracyjnego) ⁶⁶ .	Potencjał ludnościowy (malejąca liczba ludności, brak zastępowalności pokoleń, wskaźnik urodzeń niższy od Rosji, starzenie się społeczeństwa, nadal ujemny bilans migracyjny).
Ustalenia szczytów w Newport (szpica NATO) i Warszawie (rotacyjna obecność) ⁶⁷ .	Potencjał gospodarczy (<i>real GRP per capita</i> wynosił w 2017 roku 42,18% średniej EU-28 i tylko 4 kraje w EU-28 miały gorszy wynik; najwyższy od 1989 r. państwowy dług publiczny – w drugim kwartale 2018 roku wynosił on 985 150,30 mln zł).
Inicjatywa Trójmorza (przy założeniu zachowania dywersyfikacji dostawców ropy i gazu) i projekt CPK ⁶⁸ . W przypadku Trójmorza należy dążyć do takiego ukształtowania relacji z dostawcami	Potencjał militarny (zmniejszenie liczebności armii o 100 tys. żołnierzy w latach 2003–2010, niski wskaźnik wydatków na PMT: od 25,3% w 2018 roku do 29,3% w 2026 w stosunku łącznych wydatków na obronność; wskaźnik ten się obniży, jeżeli Polska

⁶⁶ Bilans zmniejsza się głównie dzięki imigracji zarobkowej z Ukrainy.

⁶⁷ Przeciwdziałanie wojnie hybrydowej oraz odstraszenie ewentualnego agresora.

⁶⁸ Szerzej na ten temat zob.: G. Zbińkowski, *The Three Seas Initiative and its Economic and Geopolitical Effect on the European Union and Central and Eastern Europe*, „Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe”, Volume 23, Number 2, 2019, <http://doi.org/10.2478/cer-2019-0015>, s. 106–119.

cd. tabeli 1

SZANSE	ZAGROŻENIA
gazu i ropy, aby posiadać ich przynajmniej trzech w podobnych udziałach w odniesieniu do każdego produktu (ropa, gaz), przez co Polska uzyska uniezależnienie się od danego dostawcy i będzie posiadać przewagę negocjacyjną.	będzie finansować stałą bazę wojsk Stanów Zjednoczonych na swoim terytorium ⁶⁹ .
Proponowanie rozwiązań co do dalszych kierunków rozwoju UE (pod warunkiem, że będą to działania o charakterze ciągłym, konstruktywnym i proeuropejskim).	Jakość relacji z Niemcami, Francją, Ukrainą, Białorusią i Rosją.
	Pozycja Polski w UE i NATO (UE: Polska jako państwo marginalizowane, NATO: podważanie przez Polskę wiary w możliwość szybkiej reakcji NATO w odpowiedzi na atak państwa trzeciego).
	Osłabianie jedności sojuszu transatlantyckiego i UE zarówno przez Rosję, jak i Stany Zjednoczone.
	Wzrost roli Niemiec i Francji w Unii Europejskiej.
	Zwiększona asertywność Rosji na arenie międzynarodowej.
	Instalowanie przez Rosję ofensywnych rakiet 9K720 Iskander-M oraz defensywnego systemu S-300/400 w obwodzie kaliningradzkim zagrażającym około ¼ obszaru Polski.
	Kryzys ukraiński.
	Proces dezintegracji Unii Europejskiej.
	Zbyt duża wiara Polski w dwustronne stosunki Stany Zjednoczone – Polska i tym samym możliwe negatywne implikacje dla relacji Polski z innymi krajami Europy ⁷⁰ .
	Uzależnienie się Polski od zakupów uzbrojenia od jednego kraju (Stany Zjednoczone), który przez to będzie mógł dyktować swoje warunki, a Polska nie będzie miała alternatywy.
Jedność NATO, jak też podważenie obrony kolektywnej przez D. Trumpa.	

⁶⁹ Z uwagi na zmniejszenie się liczebności polskiej armii w latach 2003–2010 należy tak planować jej rozwój, aby dostosować ją do nowoczesnego pola walki, jednocześnie zwiększając udział procentowy budżetu na PMT w łącznym budżecie MON.

⁷⁰ Opieranie bezpieczeństwa na relacjach z jednym krajem z innego kontynentu mające negatywny wpływ na relacje z sąsiadami może być ryzykowną strategią.

cd. tabeli 1

SZANSE	ZAGROŻENIA
	Zgoda Polski na budowę eksterytorialnej lądowej bazy rakiet SM-3 IIA w Redzikowie.
	Działania Polski odnośnie do utworzenia na swoim terytorium stałej bazy armii Stanów Zjednoczonych za wynagrodzeniem z jednoczesnym przedstawieniem stanowiska przez Białoruś.
	Zapowiedź wycofania się Stanów Zjednoczonych z układu INF.

5. KIERUNKI POLITYKI ZAGRANICZNEJ I BEZPIECZEŃSTWA POLSKI W STREFIE EUROATLANTYCKIEJ PO 2018 ROKU

Poniżej zaproponowano następujące kierunki polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski, których celem jest gruntowna poprawa relacji na kierunku europejskim, co w opinii autora niniejszego opracowania może spowodować odbudowę osłabionej pozycji Polski na arenie międzynarodowej, a także zwiększenie poziomu jej bezpieczeństwa:

- aktywne wspieranie projektu integracji europejskiej w ramach EU-28 i stopniowy powrót do roli decydenta, aby móc proponować i współdecydować o kształcie i dalszym rozwoju Unii Europejskiej (powstrzymanie procesu dezintegracji UE);
- reaktywacja Trójkąta Weimarskiego;
- przyłączenie się do Niemiec i Francji na rzecz rozwiązania konfliktu na Ukrainie;
- mniejsze zaangażowanie w dwustronne stosunki ze Stanami Zjednoczonymi, które powodują napięcia w UE i NATO oraz blokują rozpoczęcie dialogu z Rosją (m.in. baza rakiet w Redzikowie, stała obecność armii Stanów Zjednoczonych w Polsce);
- produkcja uzbrojenia w Polsce lub w przypadku braku takiej możliwości rozpoczęcie zakupów uzbrojenia w krajach europejskich, z którymi łączy Polskę mocne relacje gospodarcze⁷¹;
- zwiększenie własnego potencjału militarnego (dostosowanego do aktualnych i przyszłych realiów prowadzenia działań wojennych);

⁷¹ Ranking importerów produktów z Polski w okresie styczeń–kwiecień 2018: Niemcy, Czechy, Wielka Brytania, Francja, Włochy, Holandia, Rosja, USA, Szwecja, Hiszpania.

- rozpoczęcie dialogu z Rosją oraz w dłuższym okresie rozpoczęcie wspólnych działań z Niemcami i Francją na rzecz stopniowej jej europeizacji, co będzie miało wpływ na relacje z Ukrainą i Białorusią;
- zaangażowanie się w powstrzymanie procesu rozluźnienia więzi transatlantyckiej oraz reorientację NATO do kierunku pierwotnej funkcji obronnej;
- realizacja projektu Trójmorza w ramach krajów EU-28 (m.in. zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego przez dywersyfikację dostawców gazu i ropy (bez rozszerzania go o inne kraje niebędące w EU-28);
- realizacja projektu CPK.

6. PODSUMOWANIE

Przyjęta w opracowaniu hipoteza badawcza, że zmiany w środowisku międzynarodowym oraz dwustronnych i wielostronnych stosunkach Polski powodują, iż konieczna jest rewizja i korekta kierunków polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski w taki sposób, aby aktualnie osłabiona jej pozycja uległa zasadniczej odbudowie zarówno na arenie europejskiej i międzynarodowej, jak i w obszarze bezpieczeństwa została zweryfikowana pozytywnie. Polska poprzez między innymi zacieśnienie stosunków dwustronnych ze Stanami Zjednoczonymi i realizację strategii *bandwagining-u* spowodowała pogorszenie relacji z Niemcami, Francją, Rosją oraz Białorusią i Ukrainą. Kumulacja kryzysów w UE spowodowała wzrost roli Niemiec i Francji w UE, a postawa Polski od jesieni 2015 roku skutkuje marginalizacją Polski, której powinno przecież zależeć, aby być w centrum UE, wpływać na bieżące decyzje oraz określać kierunki rozwoju. Aktualną politykę zagraniczną Polski trafnie opisuje stwierdzenie: „Jeszcze nigdy po 1989 r. polityka zagraniczna Polski nie była poddawana tak ostrej krytyce w kraju i zagranicą. Rozwój sytuacji w Polsce wpisywał się w trend erozji demokracji liberalnej, głównie w państwach Europy Środkowej i Wschodniej, co przekładało się na tendencję do rozluźnienia relacji z państwami Europy Zachodniej i instytucjami europejskimi”⁷². Polska powinna wzmocnić NATO i nie podnosić wątpliwości co do skuteczności obrony kolektywnej. Powinna także wzmocnić relacje z krajami europejskimi będącymi przedmiotem niniejszego opracowania i osłabić relacje ze Stanami Zjednoczonymi. O ile szpica NATO i obecność rotacyjna są czasowymi środkami odstraszenia, to

⁷² A. Bieńczyk-Missala, *Polityka zagraniczna RP „w pułapce”*, [w:] R. Kuźniar (red.), *Rocznik strategiczny 2017/18*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2018, s. 294.

nie oznacza, że Polska powinna wyrażać zgodę na jakąkolwiek stałą obecność wojsk Stanów Zjednoczonych będącą wynikiem dwustronnych umów oraz mieć nadzieję, że realizacja budowy opóźnionej bazy rakiet SM 3-IIA spowoduje w konsekwencji wstrzymanie realizacji tego projektu. Zdaniem autora niniejszego opracowania, zdając sobie sprawę, że realizacja niektórych postulatów może nie być łatwa, a nawet niemożliwa, należy mimo wszystko je formułować.

BIBLIOGRAFIA

- Bartosiak J., *Rzeczpospolita między lądem a morzem, o wojnie i pokoju*, Zona Zero Sp. z o.o., Warszawa 2018, 5. mapa – w *XXI wieku na wschodniej flance NATO między Bałtykiem a Morzem Czarnym*.
- Bieńczyk-Missala A., *Polityka zagraniczna RP „w pułapce”*, [w:] Kuźniar R. (red.), *Rocznik strategiczny 2017/18*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2018.
- Chechowska L., *Obszar postsowiecki w polskiej polityce zagranicznej*, [w:] Knopek J. (red.), Willa R. (red.), *Polska polityka zagraniczna 1989–2014*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016.
- defence24.pl, *NATO: Polska wydała na obronę 1,99 proc. PKB w 2017 roku*, 15.03.2018, <https://www.defence24.pl/nato-polska-wydala-na-obrone-199-proc-pkb-w-2017-roku>, dostęp 06.09.2018.
- defence24.pl, *USA wychodzą z traktatu INF*, 01.02.2019, <https://www.defence24.pl/usa-wychodza-z-traktatu-inf>, dostęp 01.03.2019.
- dziennikzbroyny.pl, *Ograniczony budżet na modernizację techniczną*, 18.03.2018, <http://dziennikzbroyny.pl/artykuly/art,2,4,10865,armie-swiat-a,wojsko-polskie,ograniczony-budzet-na-modernizacje-techniczna>, dostęp 06.09.2018.
- dziennikzbroyny.pl, *Wstępny projekt budżetu MON na 2019 rok*, 13.09.2018, <http://dziennikzbroyny.pl/artykuly/art,2,4,10973,armie-swiata,wojsko-polskie,wstepny-projekt-budzetu-mon-na-2019-rok>, dostęp 06.09.2018.
- forsal.pl, *Merkel: Mamy niestety Europę dwóch prędkości. To decyzja niektórych krajów UE*, 13.11.2018, <https://forsal.pl/artykuly/1346672,merkel-mamy-niestety-europe-dwoch-predkosci-to-decyzja-niektorych-krajow-ue.html>, dostęp 17.11.2018.
- Eurostat, *Population change – Demographic balance and crude rates at national level [demo_gind]*, łączna liczba ludności na dzień 1. stycznia, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/visualisations>, dostęp 01.03.2019.

- Eurostat, *Population on 1st January by age, sex and type of projection [proj_15npms]*, łączna liczba ludności na dzień 1. stycznia, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/visualisations>, dostęp 01.03.2019.
- Eurostat, *Total number of long-term emigrants leaving from the reporting country during the reference year*, <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00177>, dostęp 05.04.2019.
- Eurostat, *Total number of long-term immigrants arriving into the reporting country during the reference year*, <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00176>, dostęp 05.04.2019.
- Eurostat, *Total fertility rate*, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, dostęp 01.04.2019.
- Fried D., *Sankcje to tylko taktyka – Daniel Fried w rozmowie z Pawłem Kowalem*, Sprawy międzynarodowe, Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk 2018, tom LXXI, nr 1.
- Friedman G., *Europa niebezpieczna sama dla siebie*, „Rzeczpospolita, Plus minus” 1–2.09.2018.
- gazetaprawna.pl, *Czaputowicz: Szczyt Trójkąta Weimarskiego możliwy nawet w tym roku*, 5.04.2018, <https://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1115685,czaputowicz-szczyt-trojkatu-weimarskiego-mozliwy-nawet-w-tym-roku.html>, dostęp 06.09.2018.
- globalfirepower.com, *2018 World Military Strength Ranking*, <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>, dostęp 06.09.2018.
- Główny Urząd Statystyczny, *Dane gospodarcze i finansowe Polski*, <http://stat.gov.pl/banki-i-bazy-danych/sdds/dane-gospodarcze-i-finansowe-dla-polski/>, dostęp 15.11.2018.
- Grosse T.G., *Podsumowanie. W kierunku teorii dezintegracji regionalnej*, [w:] T.G. Grosse (red.), *Polityki europejskie w dobie kryzysu*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2016.
- Kleinowski M., *Polska polityka zagraniczna względem NATO*, [w:] Knopek J. (red.), Willa R. (red.), *Polska polityka zagraniczna 1989–2014*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016.
- Kubin T., *Stosunki polsko-białoruskie w końcu XX i na początku XXI wieku*, [w:] Stolarczyk M. (red.), *Stosunki Polski z sąsiadami w pierwszej dekadzie XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2011.
- Kupiecki R., Menkiszak M., *Stosunki NATO – Federacja Rosyjska w świetle dokumentów*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2018.

- Lakomy M., *Stosunki polsko-francuskie w drugiej dekadzie XXI wieku*, [w:] Czornik K. (red.), Lakomy M. (red.), Stolarczyk M. (red.), *Stosunki Polski z mocarstwami w drugiej dekadzie XXI wieku*, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice 2016.
- Member States' Support to Emergency Relocation Mechanism, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/press-material/docs/state_of_play_-_relocation_en.pdf, dostęp 01.03.2019.
- money.pl, wypowiedź Jacka Sasina, *Amerykańska baza za 2 mld dolarów? „Stać nas na nią”*, 23.09.2018, <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artukul/jacek-sasin-amerykanska-baza-prezydent,71,0,2416711.html>, dostęp 06.09.2018.
- msz.gov.pl, *W Mińsku o relacjach polsko-białoruskich*, 1.11.2018, https://www.msz.gov.pl/pl/aktualnosc/fotogaleria_i_multimedia/galeria_bialorus_2018, dostęp 18.11.2018.
- Oficjalna baza danych Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, dostęp 06.09.2018.
- pap.pl, *Gen. Dunford: rozważane są równe warianty zwiększenia obecności wojskowej USA w Polsce*, 17.11.2018, <https://www.pap.pl/aktualnosc/news-%2C359416%2Cgen-dunford-rozważane-sa-rozne-warianty-zwiększenia-obecnosci-wojskowej-usa>, dostęp 18.11.2018.
- Paterek A., *Wyzwania członkostwa Polski w UE*, [w:] Cziomer E. (red.), *Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Polski (po 1989 roku)*, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2015.
- Politico.eu, *Poland's vision for Europe*, 30.04.2019, wypowiedź oryginalna: *The time has come to reform our European democracy and to unite in the diversity that has always been Europe's great strength. We need a Union of Nations 2.0, adapting the vision of Europe's founders — Robert Schuman, Jean Monnet, Charles de Gaulle, Alcide de Gasperi and Konrad Adenauer — to the challenges of our time*, <https://www.politico.eu/article/poland-vision-for-europe-mateusz-morawiecki/>, dostęp 01.05.2019.
- Rotfeld A.D., *Przemiany w stosunkach transatlantyckich a bezpieczeństwo Polski*, [w:] Orzelska A. (red.), *Stosunki transatlantyckie z perspektywy polskiej polityki zagranicznej*, ISP PAN Collegium Civitas, Warszawa 2009.
- Rotfeld A.D., *Relacje Polska – Rosja – Ukraina a zmieniający się ład międzynarodowy*, Sprawy międzynarodowe, ISP PAN 2018, tom LXXI, nr 1.
- rp.pl, wywiad amb. S. Andriejewa dla *Kommiersant*, *Ambasador Rosji w Polsce: nie zapomnimy i nie przebaczymy*, 8.10.2018, <https://www.rp.pl/>

- Polityka/181009397-Ambasador-Rosji-w-Polsce-Nie-zapomnimy-i-nie-przebaczymy.html, dostęp 15.11.2018.
- Smura T., *Polityczne i wojskowe znaczenie projektu Centralnego Portu Komunikacyjnego*, Pułaski Policy Paper Nr 15, 2018, 13.11.2018, <https://pulaski.pl/pulaski-policy-paper-polityczne-i-wojskowe-znaczenie-projektu-centralnego-portu-komunikacyjnego/>, dostęp 15.11.2018.
- Stolarczyk M., *Główne przyczyny i przejawy kryzysów w Unii Europejskiej oraz ich implikacje dla dalszego procesu integracji europejskiej*, Roczniki Nauk Społecznych 2016, tom 8 (44), nr 3, <http://czasopisma.tnkul.pl/index.php/rns/article/view/6015/6126>, dostęp 06.09.2018.
- Stolarczyk M., *Kierunki ewolucji europejskiego systemu międzynarodowego w pierwszej i drugiej dekadzie XXI wieku*, Studia Politicae Universitatis Silesiensis, 2018, tom 21, <http://www.journals.us.edu.pl/index.php/SPUS/article/download/7056/5182>, dostęp 12.11.2018.
- Stolarczyk M., *Nowe wyzwania i zagrożenia dla polityki zagranicznej Polski w połowie drugiej dekady XXI wieku*, [w:] Zięba R. (red.), Pawuszko T. (red.), *Polityka zagraniczna Polski w zmieniającym się łańdże międzynarodowym: Wybrane problemy*, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Kielce 2016.
- Stolarczyk M., *Rosja w polityce zagranicznej Polski w latach 1992–2015*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2016.
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 5.11.2014 roku, s. 21–22, <https://www.bbn.gov.pl/ftp/SBN%20RP.pdf>, dostęp 06.09.2018.
- Sykucki L., *Geopolityka a bezpieczeństwo Polski*, Zona Zero Sp. z o.o., Warszawa 2018.
- tvn24.pl, wywiad A. Łukaszenki dla *Bieloruskije Nowostii*, „My z Rosjanami będziemy reagować. Będziemy musieli coś rozmieścić”. Łukaszenka o Fort Trump, 05.11.2018, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/lukaszenka-reaguje-na-fort-trump-bialorus-z-rosja-beda-reagowac,881206.html>, dostęp 18.11.2018.
- Węc J.J., *Niemcy w polityce europejskiej Polski w latach 2004–2016*, [w:] Zięba R. (red.), Pawuszko T. (red.) *Polityka zagraniczna Polski w zmieniającym się łańdże międzynarodowym: wybrane problemy*, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Kielce 2016.
- Zbińkowski G., *The Three Seas Initiative and its Economic and Geopolitical Effect on the European Union and Central and Eastern Europe*, „Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe” Volume 23, Number 2, 2019, <http://doi.org/10.2478/cer-2019-0015>.

Zięba R., *Polityka bezpieczeństwa Polski*, [w:] Zięba R. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2018.

Zięba R., *Polityka zagraniczna Polski w strefie euroatlantyckiej*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2013.

Zięba R. (red.), *Wstęp do teorii polityki zagranicznej państwa*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2004.

KIERUNKI POLITYKI ZAGRANICZNEJ I BEZPIECZEŃSTWA POLSKI W STREFIE EUROATLANTYCKIEJ PO 2018 ROKU

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie propozycji kierunków polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski w strefie euroatlantyckiej po 2018 roku, będących funkcją maksymalizacji szans i minimalizacji zagrożeń wynikających z oceny jej uwarunkowań wewnętrznych z jednej strony, stanu dwustronnych stosunków Polski w poszczególnymi krajami, stosunków wielostronnych Polski z NATO i Unią Europejską oraz zmian sytuacji na arenie międzynarodowej w latach 1999–2018 z drugiej strony. Z uwagi na obiektywne ograniczenia wynikające z objętości niniejszego opracowania realizację celu dokonano poprzez: (i) omówienie wybranych obiektywnych uwarunkowań wewnętrznych Polski (środowisko geograficzne, potencjał ludnościowy, gospodarczy oraz militarny); (ii) analizę relacji w stosunkach Polski z Niemcami, Francją, USA, Białorusią, Ukrainą, Rosją oraz umownych powiązań Polski z NATO i Unią Europejską; (iii) próbę kategoryzacji tych czynników jako szans i zagrożeń; (iv) propozycję kierunków polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski w strefie euroatlantyckiej po 2018 roku, będących funkcją maksymalizacji szans i minimalizacji zagrożeń jak wyżej. W analizie przyjęto następującą hipotezę badawczą: zmiany w środowisku międzynarodowym oraz dwustronnych i wielostronnych stosunkach Polski, powodują, iż konieczna jest rewizja i korekta kierunków polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski w taki sposób, aby jej pozycja uległa zasadniczej odbudowie zarówno na arenie europejskiej i międzynarodowej, jak i w obszarze bezpieczeństwa.

Słowa kluczowe: polityka zagraniczna Polski, polityka bezpieczeństwa Polski, strefa euroatlantycka, NATO, Unia Europejska.

DIRECTIONS OF POLAND'S FOREIGN AND SECURITY POLICY IN THE EURO-ATLANTIC ZONE AFTER 2018

Abstract

The objective of this paper is to propose such directions of Poland's foreign policy and security policy in the Euro-Atlantic zone after 2018 which would maximise opportunities and minimise threats identified in the assessment of the country's internal considerations on the one hand, and status of Poland's bilateral relations with individual countries, Poland's multilateral relations with NATO and the European Union and developments in the international politics worldwide in 1999–2018 on the other. Given the predefined limitations as to the length of this study, the objective has been achieved through: (i) a discussion of Poland's selected objective internal considerations (geography; demographic, economic and military potentials); (ii) an analysis of Poland's relations with Germany, France, the US, Belarus, Ukraine and Russia, as well as Poland's contractual interrelations with NATO and the European Union; (iii) attempt at classifying these considerations and factors into opportunities and threats; (iv) description of such proposed directions of Poland's foreign policy and security policy in the Euro-Atlantic zone after 2018 which would maximise opportunities/minimise threats thus identified. The analysis assumes the following research hypothesis: changes in the international environment, as well as in Poland's bilateral and multilateral international relations render it necessary to revise and adjust directions of Poland's foreign policy and security policy so that Poland's position both within Europe and globally would be rebuilt, and that Poland's security would be enhanced.

Key words: Poland's foreign policy, Poland's security policy, Euro-Atlantic zone, NATO, European Union.

НАПРАВЛЕНИЯ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ И ПОЛИТИКИ БЕЗОПАСНОСТИ ПОЛЬШИ В ЕВРО-АТЛАНТИЧЕСКОЙ ЗОНЕ ПОСЛЕ 2018 ГОДА

Резюме

Целью статьи является представление предложений по направлениям внешней политики и политики безопасности Польши в евро-атлантической

зоне после 2018 года, являющимся функцией максимизации возможностей и минимизации угроз, вытекающих, с одной стороны, из оценки ее внутренних условий, а с другой стороны,- из состояния двусторонних отношений Польши с отдельными странами, ее многосторонних отношений с НАТО и Европейским союзом, а также изменения ситуации на международной арене в 1999-2018 годах. Учитывая объективные ограничения, обусловленные объемом данной статьи, обозначенная цель была осуществлена через: (i) обзор некоторых объективных внутренних условий Польши (географическое положение, демографический, экономический и военный потенциал); (ii) анализ взаимоотношений Польши с Германией, Францией, США, Беларусью, Украиной, Россией и договорных отношений Польши с НАТО и Европейским союзом; (iii) попытку классификации этих факторов в качестве возможностей и угроз; (iv) предложение направлений внешней политики и политики безопасности Польши в евро-атлантической зоне после 2018 года, являющихся функцией максимизации возможностей и минимизации угроз, как указано выше. Предпринятый анализ был основан на следующей исследовательской гипотезе: изменения в международной обстановке, двусторонних и многосторонних отношениях Польши ведут к необходимости пересмотра и корректировке направлений внешней политики и политики безопасности Польши таким образом, чтобы ее положение существенно изменилось как на европейской, так и на международной арене, а также в области безопасности.

Ключевые слова: внешняя политика Польши, политика безопасности Польши, евроатлантическая зона, НАТО, Европейский Союз.

Cytuj jako:

Zbińkowski G., *Kierunki polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski w strefie euroatlantyckiej po 2018 roku*, „*Mysł Ekonomiczna i Polityczna*” 2019 nr 2(65), s. 173–201. DOI: 10.26399/meip.2(65).2019.20/g.zbinkowski

Cite as:

Zbińkowski, G. (2019) ‘Kierunki polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski w strefie euroatlantyckiej po 2018 roku’ [‘Directions of Poland’s foreign and security policy in the Euro-Atlantic region in the period 2019-2030’]. *Mysł Ekonomiczna i Polityczna* 2(65), 173–201. DOI: 10.26399/meip.2(65).2019.20/g.zbinkowski